

jaren waren hem voortdurend openbaringen ten deel gevallen. Niet Petrus, niet Jacobus, die Christus zelf is op wonderbare wijze zijn leermeester geweest. En zoo kwam toen eindelijk het oogenblik, waarop te Jeruzalem het accoord met Petrus en Johannes kon worden aangegaan (Jacobus was inmiddels onthoofd), zoo schreef Paulus, dat hij zelf tot de Heidenen zou gaan, en zij tot de besnijdenis (Gal. II : 9).

Dr. A. K.

„Heet adderbergst“.

Zij schepen hunne tong, als ene slang, heet adderbergst is onder hunne lippen. Sela. Psalm 140 : 4.

Denk u een glas met kristalhelder water. Doch nu wordt aan dit glas geschud, en op eens is alles troebel geworden, omdat er op den bodem van dat glas een donker beringsel lag. Zoo is uw hart. En zoo is het hart der volken. In het gewone leven alles liet dat uit uw hart opkomt, en niet minder op vrede doelend is het hart der volken. Maar komt er, gelijk nu, een schudding, een beroering in heel het volkerensamenstel, dan is 't op eenmaal met die vrede-ademende atmosfeer uit, dan wordt ook in het volkerenleven alles troebel, en komt ook uit het hart der volken naar boven, wat de Psalmist zoo kras en scherp niet alleen als adderbergst, maar als heet adderbergst verfoeit.

Neem de moeite, al was het slechts om één tiende saam te lezen van wat in het halfjaar dat 't laatste verloop, in de Pers der oorlogvoerende landen, in hun parlementen, en op volksamenkomsten uit de pen en over de lippen kwam, en ge heeft bij de bitterheden die over en weer over de tong gingen. Het liep uit op een elander verfoeten en vervloeken. En het bitterste woord was meer dan ooit eens niet bitter genoeg, om zijn haat en weerzin te luchten. Zoo ging het van natie tegen natie, zoo ging het tegen Vorsten en Staatslieden. Zelf heilig, nam men bij het volk, waar men als vijand tegenover stond, niet anders waar dan bedrog en schelmerij, leugen en verzinning, achterdocht en wantrouwen, en het scheen lucht aan de eigen stemming te geven, als men deze venijnige en scherpe stemming van zijn eigen hart niet enkel in smijdelende, niets ontziende woorden bloot gaf, maar bovendien nog zijn antipathie in grievend spotbeeld en hoond afbeeldsel voor het publiek had opgehangen.

Men geloof bijna zijn eigen oogen niet. Niet meer dan enkele maanden liggen achter ons, toen diezelfde personen, diezelfde staatslieden en redenaars, diezelfde schrijvers en leiders, zoo vlak andersom, met de vriendelijkste betuigingen van vredelevendheid in elander tegemoet traden. Toen alles *couleur de rose*, zoals de Fransen zeggen, d.i. alles zachtgetint als de tint der rozen, en nu al wat toen lief heette en aantrok, boos, bitter en brutaal van den één tot den ander geworden. Applaus voor wie het giftigste woord wist te vlijmen. Wat giftig wordt, wordt als raket zet door heel de natie toegejuicht. Wie het kan zoals de demon het niet feller en giftiger zou kunnen, heeft de held van den dag. Zoo juist wat de Psalmist bedoelde toen hij klagend zong van die allen, die kwaad in hun hart bedenken, en alle dagen samenkomen om te oorlogen. Ja die zoo hun tong scherpden, dat ze slangen gelijken, en heet adderbergst onder hun lippen verbergen. Gif dat aansteekt, en ook de wederpartij even giftig doet uitvallen.

En waarom anders is het nu alsoo onder de volken, dan omdat het evenzo en niet anders is in ieders eigen hart?

Ook in ons gezinsleven, in ons verkeer, in onzen omgang uit zich gemeenlijk een vredelevende stemming. Er heerscht liefheid en vriendelijkheid in den omgang, en het water in het glas blijft helder en doorzichtig. Toch sluit dit niet uit, dat onze Catechismus u zeer ernstig de waarheid zegt, door u voor te houden, dat ge nochtans van nature geneigd zijt, om God en uw naaste te haten, ja, dat, al zijt ge wedergeboren en bekeerd, toch niet anders dan een klein beginnel van hoogere gehoorzaamheid u in toom houdt, en dat, breekt 't in u persoonlijk leven los, zoodat ge u gekrenkt, beledigd, gegriefd of in uw belangen benadeeld voelt, op eens die vrede ook in u verstoort, dat water uwer ziel geheel troebel kan worden, en zelfs, zoals David 't betuigt, heet adderbergst achter onze lippen kan aanzwellen.

Uw gewone vredelevendheid en zachtheid van stemming was daarom nog geen verzuining. Dat lieve en zachte hebt ge gemeend. En dat bleef dan ook den toon bij u aangeven, doch alleen zoolang het boze bezinsel in uw hart niet naar boven kwam en 't giftige in u ten onder bleef gehouden.

Maar zoo niet gaat ook in het gewone leven het slot er af, dat de boze man in u opkruip, of de deur open staat, en de straat oploopt, of het schijnt wel een demon te zijn die in u gehuisd heeft, zoo nietssparend en bitter als dan de één den ander pleegt te grieven, te wonden en in de ziel te snijden. Dat alles komt daarom niet voor de rechtbank. De overheid moet u daarin wel vrij spel laten. Maar een hooger Rechter beluistert elk woord, ziet elke vonk van bitterheid die uit uw oog spat. En Jezus drukt 't u met verduidelijkend ernst op 't hart, dat ge voor den hooger Rechter eens rekenschap zult hebben af te leggen van elk zondig woord dat ge den een tegen den ander gesproken hebt.

Dat bindt dan bij Gods kinderen wel ten deele het kwaad in, maar bant 't zelfs ook bij hen volstrekt nog niet geheel uit. En komt ge in den breeden wereldkring, dan vindt ge twee groepen ingeschoven. De één een ruwe groep, die scheldt, en als dit niet helpt, er op slaat, maar dan ook een andere, die de handen thuis houdt en met fluwel omwoelt en te veel fatsoen heeft om te schelden, maar die met veel fijner stift u nog veel geniepiger en giftiger schimpt en in de ziel vlijmt.

En het eind is, dat 't blijft als in Davids dagen: Heet adderbergst uit duivelse boosheid wordt door den een tegen den ander uitgespuwd.

Dat begint onder de jonge gasten op straat, dat gaat vaak zoo toe in huis, hof of keuken, dat plant zich voort op fabriek en werkplaats. Zoolang alles goed gaat, vrede, en o, zoo lief. Maar als 't boze hart opvliegt, is 't op eenmaal vlak anders. Met verschil van graad en maat, 't is zoo. Er zijn er die zich zelf beheerschen. Maar verreweg de meesten weten ook dit niet vol te houden. En als 't dan loobreekt, dan is 't bitterheid al wat te beluisteren valt. Zoo echt de slang die in den mensch opleeft.

Dit nu maakt, dat even boze bitterheid, als 't op lezen en dood gaat, ook bij heel een volk kan uitbreken. Ook onder de volken is de boze klier steeds waar te nemen. En barst ook die boze klier eindelijk open, dan is er geen keeren meer aan, en dan loopt men van twee, drie kanten tegelijk het oorlogsveld op. Zelf is men bitter, en door het gif dat men uitspuwt, maakt men ook de weifachtigen bitter. En zoo woedt en gilt 't dan tegen elkander in. Hartstocht heeft 't leven overmeesterd. Niet maar gif, maar echt addergif, en nog wel heet addergif begint in aller bloed te koken. En zoo komen dan die tragische, die bloedige tafereelen, die in West en Oost den bodem drenken met zoveel kostbaar menschelek bloed.

Er is dan ook maar één macht, die deze volksfurie temperen kan, en die één macht is Christus' Kerk.

Niet omdat het die Kerk is die zelve Vredesconferentie houdt. Die dat van haar vraagt, verlaagt haar hooge roeping.

Christus' Kerk is tot heel iets anders geroepen. Zij toch is het, die in het gewone leven dat boze bezinsel van het menschelek hart komt verfoeit. Zij is het, die u in uw Heiland de gezegende kracht doet vinden, om wat uw ziel vertroebelen wil, ten onder te houden. En zij is 't, die al dat demonisch bittere in uw gezinsleven, in uw omgeving, in uw wijze van verkeer met menschen, en in uw persoonlijk besef, komt onderdrukken, en zoo 't kan, 't bannen helpt uit uw hart.

Een hoort u Heiland is 't daarom aangedaan, zoo ook belijders van den Christus onder elkander dat boze adderbergst uitdragen. Verfoelijk is 't, als ook in een Christelijk gezin de demon gelegenheid krijgt om te razen en te doen razen. Wat men soms zelfs in de Christelijke Pers te lezen krijgt, wat zelfs op kerkeraadsvergaderingen een enkel maal over de lippen kwam, het is alles Christus in het aangezicht slaan, gelijk de knecht van den Hoogepriester dat deed in het Sanhedrin.

Niemand's hart is uitgezonderd, ook het uwe niet. Het bezinsel ligt op den bodem van ieders innerlijk wezen. Maar het mag niet doorwerken. Jezus moet ook in u zelfbedwang kweken. En mag 't zoo in u huis en bij uw buren wezen, en ten leste in ons menschelek hart den geest van heel uw volk verzachten en temmen, dan is het waarachtig Pacificisme aan het woord.

Dan zijt ge op den weg, die leidt naar duurzamen vrede.

Dr. A. K.

Amsterdam, 5 Maart 1915.

Naarmate de oorlogstoestand langer aanhoudt en dienstegevolge handel en nijverheid achteruit gaan en al zwaarder lasten ons volk worden opgelegd, zal bezuiniging steeds meer eisch worden.

Niet dat we daarom, ziende op andere landen, te klagen hebben. Het oorlogsevaar bleef nog door de genade Gods van ons afgewend. Van rechtstreeks gebrek aan levensmiddelen, zoals elders, is bij ons nog geen sprake. Geheel stil staat onze handel en nijverheid nog niet. Na de eerste paniek in Augustus van het vorig jaar, herstelde zich spoedig weer het credit. En hoe flauw de beurs ook zijn moge, de algemeene krach, dien men vreesde, wanneer de beurs weer geopend werd, bleef uit.

Maar hoe dankbaar we voor dit alles hebben te zijn, toch is de toekomst, zelfs indien we vrij blijven van den oorlog, verre van rooskleurig. De meest noodzakelijke levensmiddelen stijgen voortdurend in prijs, en wanneer de vexatoire maatregelen, waarmede de oorlogvoerende Mogendheden elkaar bedreigen, maar waaronder de neutrale Staten niet het minst te lijden hebben, doorgevoerd worden, zal dat nog veel erger worden. En daarbij komen de sterk verhoogde belastingen, die noodig zijn om de uitgaven van de mobilisatie te dekken, en die, wanneer de vrede niet vóór April geteekend wordt, waarop wel niemand meer hopen durft, nog belangrijker stijgen zullen en van menige beurs een geduchte aderslating zullen eischen. En daartegenover staat, dat tengevolge van den oorlogstoestand in het algemeen, wanneer men de landbouwende bevolking uitzondert, de inkomsten eer dalen dan stijgen, zoodat het mes aan beide kanten begint te snijden. Wie vroeger van zijn salaris of tractement ruim leven kon, zal nu moeten inkrimpen, al wat naar luxe zweemde, moeten afschaffen; en nog veel meer moeite zal het kosten, om de tering naar de nering te zetten, waar van weelde geen sprake was, en het inkomen juist toereikend was voor de noodige uitgaven van het gezin.

Bezuiniging zal dus eisch zijn voor ieder, en we vertrouwen, dat ons Christenvolk daarbij zelfs een goed voorbeeld aan onze andere staatsburgers zal geven. Moelijker is echter de vraag, waarop die bezuiniging zal moeten gevonden worden. Een wereldsch mensch heeft tal van vermaken en uitspansingen, die veel geld kosten en die zonder eenige schade achterwege kunnen gelaten worden. Maar een Christenvolk geeft voor dergelijke dingen gewoonlijk niet veel geld uit, en de uitgaven buiten zijn gezin geschieden meest voor allerlei Christelijke doeleinden, Kerk, Armen, Scholen, Stichtingen van barmhartigheid, Zending enz. Komt nu de nood aan den man, dan ligt de verzoeking voor de hand om juist op deze uitgaven te gaan inkrimpen. Zeker kan dit plicht wezen. In de eerste plaats heeft men te zorgen voor zijn eigen huisgenooten, leert ons de Schrift, en wie, om maar veel te kunnen geven aan allerlei Christelijke doeleinden, zijn vrouw en kinderen schade liet lijden, zoo zeker niet handelen naar Gods gebod. En evenzeer spreekt het wel vanzelf, dat wie vroeger, omdat hij een rijk inkomen had, mildelijk bijdroeg voor al deze Christelijke doeleinden, genoodzaakt kan worden, wanneer dit inkomen plotseling belangrijk daalde, om ook op deze bijdragen te korten of ze zelfs ten deele geheel in te houden. Van niemand mag geëischt worden, dat hij voor deze Christelijke doeleinden meer geeft, dan zijn inkomen hem veroorloven zou. Een vasten maatstaf hiervoor aan te geven

is natuurlijk onmogelijk; daarvoor verschillen de omstandigheden en behoeften te zeer. Wie een groot gezin heeft, of kinderen, wier opleiding veel geld kost, kan niet zooveel op zijn gezin bezuinigen als wie geen kinderen heeft of wiens kinderen zelf reeds geld verdienen. Hier heeft ieder in zijn eigen conscientie voor God den Heere te onderzoeken, wat op de uitgaven aan zijn eigen gezin nog bezuinigd kan worden, voordat hij het snoelmes in deze giften en contributies voor Christelijke doeleinden zet.

Maar wel mag daarbij de ernstige raad worden gegeven om deze bezuiniging eerst in de laatste plaats toe te passen op wat men voor de Kerk en voor de Armen geeft. Wat deze dagen gemeend werd, dat in de Hervormde Kerk te Heerenveen het tractement van den predikant van f 1600 op f 1100 vermindert moest worden, omdat de inkomsten der Kerk zoo gedaald waren, is wel een schande voor een Kerk, waartoe zoovele rijken behooren. Gelukkig kwam in onze Kerken zulk een tractementsverlaging van den predikant nog niet voor. Eer werd ons van meer dan ene zijde bericht, dat de collecten voor de Kerk en de Armen dusver nog geen vermindering ondergingen. En zo' behoort het te blijven. Onze predikantstractementen, al zijn ze sinds de ernstige opwekking van de Amsterdamsche Synode over 't algemeen gestegen, staan toch nog volstrekt niet op peil. Op menige plaats verdient een Hoofd der School nog meer dan de predikant. Vergeet daarbij niet, dat de predikanten evenzeer lijden onder den druk der tijden, doordat ze meer hebben uit te geven voor de levensmiddelen en straks ook meer belasting zullen te betalen hebben. Er zouden ze dus recht hebben, waar de uitgaven stijgen, op verhoging van hun salaris, want de Kerk heeft beloofd te zorgen, dat ze zonder zorg van het Evangelie zouden kunnen leven. Maar ook waar van zulk een verhoging van salaris met het oog op de vermeerdering der uitgaven moeilijk sprake kan wezen, omdat menige gemeente daartoe thans reeds niet bij machte bleek, daar zorge men toch, dat althans de predikantstractementen niet dalen. Al wat men voor andere Christelijke doeleinden uitgeeft aan contributies is vrijwillige offerande, maar wat men voor de Kerk geeft, is kwijting van schulden plicht. Het is de gemeente, die den Dienaar beroepen heeft en hem zijn salaris heeft toegezegd, en aan die verplichting mag ze zich niet onttrekken.

Moet er daarom bezuinigd worden en kan dit niet gevonden worden door vermindering der uitgaven voor het gezin, dan gelde die bezuiniging eerst in de allerlaatste plaats de Kerk des Heeren. Ook hier geldt, dat gehoorzaamheid aan het bevel des Heeren, dat de arbeider van het Evangelie leven moet, beter is dan offeranden. Toch hopen we, dat het tot dit dilemma niet zal behoeven te komen. Door de ouderdomspensioenwet zijn onze diakonien voor een groot deel ontlast geworden; de subsidie aan de bijzondere scholen maakt, dat ook voor dit Christelijke doel veel minder dan vroeger behoefte gegeven te worden. En wanneer men in eigen leven werkelijk bezuinigen wil, blijkt telkens op verrassende wijze, hoe menige uitgave, die men vroeger noodig keurde, toch metterdaad luxe was.

Oorlogswinst.

Naar Dr. Huismans in het *Frische Kerkblad* mededeelde, kwamen bij hem twee giften in voor de Vrije Universiteit van onbekende gever, een van f 100 en een f 50, onder het motto *oorlogswinst*.

Gaarne vestigen we op dit goede voorbeeld de aandacht. Gelijk men weet, staat de Vrije Universiteit voor een jaarlijks tekort van f 17.000, dat in de komende jaren een nog klimmen dan dalen zal. Natuurlijk is deze toestand op den duur onhoudbaar. Het beschikbare kapitaal van de Vrije Universiteit is zoo gering, dat wanneer het tot dekking van het tekort aangesproken moest worden, het als sneeuw voor de zon wegsmeeten zou.

Wat men dan ook meende, dat de Vrije Universiteit door de Coevorden-Adrianstichting met haar reussachtig kapitaal voor goed uit den brand gered was, is niets dan een vergissing. Volgens de bepalingen van den stichter moeten de inkomsten van het kapitaal in de eerste plaats gebruikt worden tot uitbreiding van de medische faculteit en in deze dan ook de eenige, die dusver van deze inkomsten profiteert. Maar voor de overige faculteiten geeft dit fonds niets, en het behoort wel geen betoog, dat het tekort van f 17.000 niet in de medische faculteit schuilt, die zichzelf genoegzaam bedruipen kan, maar juist in de andere faculteiten.

In het vorige jaar was dan ook in heel het land een krachtige actie op touw gezet, om de inkomsten der Vrije Universiteit te vermeerderen. Overal werden vergaderingen belegd; de correspondenten gingen op werving van nieuwe leden en contribuanten uit; en de oogst van deze actie begon reeds te rijpen.

Toen kwam de wereldoorlog, die ook Nederland in zoo moeilijke omstandigheden bracht, en onder den indruk van deze catastrofe stond de actie voor de Vrije Universiteit plotseling geheel stil.

Onverklaarbaar is dit niet. Waar de lasten aan alle kanten stijgen, is men al dankbaar, wanneer de contributies niet dalen, maar blijven, en durft men nauwelijks op verhoging aandringen.

Toch is de oorlogstoestand niet voor ieder een terugschrijfweg. Eer het tegendeel. Men spreekt zelfs van fabelachtige sommen, die in het vorige jaar na de oorlogsverklaring door sommige handelaren

verdiend zijn. En met name onze beeren hebben door de stijging van den prijs der levensmiddelen een zoet winstje gemaakt, die heusch niet zoo gering is.

We waardeeren het daarom, dat een tweetal broeders in Friesland van deze oorlogswinst zulk een ruime gift afzonderden voor de Vrije Universiteit.

Moge dit goede voorbeeld ook elders navolging vinden.

De Vrije Universiteit zal elke gave onder het motto *oorlogswinst* met groote dankbaarheid aanvaarden.

De Heer W. Hovy.

Met stillen weemoed in het hart stonden we weer bij een geopend graf, nu het God den Heere behaagde na een lang en smartelijk lijden onzen hooggeschatten broeder W. Hovy tot zich te nemen.

Een man van hooge wetenschap was de heer Hovy niet, evenmin als hem een leidersrol ten deel viel op politiek of kerkelijk terrein. En toch is hij een man geweest, wiens naam ieder kende, die de hoogachtung en liefde van ons Gereformeerde volk bezat en wiens heengaan met diepe smart is vernomen.

Nobel type van den handelman heeft de heer Hovy niet alleen op uitnemende wijze voor zijn personeel gezorgd en den stoot gegeven tot oprichting van onze Christelijke patroonsvereniging Boaz, maar tevens had hij, zoodat dat meermalen een kenmerk is geweest van onze Amsterdamsche kooplieden, ook een warm hart voor de wetenschap; niet het minst aan zijn financiëlen steun was de oprichting der Vrije Universiteit te danken, en jaren lang was hij haar trouwe en volijverige President-Directeur.

Rijk door God den Heere met middelen gezegend, was hij nooit karig wanneer het gold ander nood te lenigen. Geen Kerk of School, die tevergeefs bij hem aanklopte. En hoe menig hart denkt met stillen dank terug aan wat de heer Hovy met groote vrijgevigheid ook voor hem heeft gedaan.

Maar bovenal blijft zijn beeld voor ons staan als warm, innig Christen. Met eenvoudig kinderlijk geloof had hij zijn Heiland lief en schaamde zich nooit voor zijn geloof uit te komen. En ook de wereld kon dat in hem dragen, omdat men wist, dat het zoo echt gemeend en zoo waar was. Want die liefde voor zijn Heiland openbaarde zich niet alleen in het woord, maar ook in de daad. Voor allen arbeid in den dienst van Gods Koninkrijk, voor de Christelijke School, voor de Christelijke barmhartigheid, voor de Zending en de Evangelisatie brandde zijn hart vol liefde, gaf hij zijn huis en zijn tijd, zijn sympathie en zijn geld. En daarbij, hoe beslist ook zijn geloofsvertuiging was, was hij nooit bekrompen of enghardtig, maar waardeerde hij in elken Christen arbeid het goede, en bood overal steun.

Daarom geldt ook van dezen doode: Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven. Ja zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid en hunne werken volgen met hen.

Trooste de Heere zijne weduwe en zijne kinderen, die zooveel in dezen vader verliezen.

De Theologische faculteit aan de Staatsuniversiteiten.

III.

Het hoofdargument van Prof. Bruining, waarop heel zijn breed historisch betoog uitloopt, dat in 1876 de Theologische faculteit is omgezet in een Faculteit van godsdienstwetenschap en in deze Faculteit voor de Dogmatiek als leervak geen plaats is, bleek ons niet afdoende tegenover hen, die juist herstelling van dit leervak wenschen. Het moge juist zijn, dat de liberale partij in 1876 beoogde de Theologie door de Godsdienstwetenschap te vervangen, maar, gelijk dit zoo vaak bij de wetgeving geschiedt, is deze toeloeft toch niet consequent doorgevoerd. Veel meer dan Prof. Bruining het wil toegeven, heeft men gerekend met het belang, dat deze Faculteit voor de opleiding van de a.s. predikanten der Hervormde Kerk had. Daarom behield men niet alleen den naam: Godgeleerdheid, maar ook een goed deel van de vakken, die bij de Godgeleerdheid behoorden. Zoo ontstond niet een zuiver in stijl opgetrokken gebouw van Godsdienstwetenschap, maar een mengelmoe van vakken, waaraan de innerlijke éénheid ontbreekt. Waarom de Dogmatiek niet evengoed als de Zedekunde en de Encyclopaedie van de Godgeleerdheid onder de leervakken dezer hybride Faculteit zou kunnen worden opgenomen, zonder aan de economie der wet te kort te doen, is dan ook niet wel in te zien.

Ernstiger bezwaar nog dan tegen de bovengenoemde conclusie, waartoe Prof. Bruining op grond van zijn historische exposé komt, hebben we echter tegen de beide grondstellingen, waarvan hij blijkbaar uitgaat, en die hij, als waren ze onbetwistbare axioma, zelfs niet eens noodig acht nader te bewijzen. De eerste dezer grondstellingen is, dat de Kerkelijke Theologie, gelijk hij haar noemt en waaronder hij dan in de eerste plaats de Dogmatiek verstaat, haar aanspraak op den naam van wetenschap zou verloren hebben en daarom wel aan een 'kerkelijke seminarie' maar niet aan een 'Hogeschool van Wetenschap' zou moeten onderworpen worden. En de tweede grondstelling is, dat de Staat, wil hij zijn neutrale karakter bewaren, niet anders doen kan dan de kerkelijke Theologie te vervangen door het nieuwe vak van godsdienstwetenschap, dat van geen bovennatuurlijke inspiratie of kerkelijk dogma

uitgaande, 'en zuiver wetenschappelijk' is en aan den eisch van een neutrale Staatsuniversiteit volkomen voldoet.

Wat nu de eerste dezer beide grondstellingen betreft, zullen we Prof. Bruining er maar niet hard over vallen, dat hij in ons Protestantische Nederland van een 'kerkelijke Theologie' spreekt. Heel gelukkig is Prof. Bruining in zijn nomenclatuur nu eenmaal niet. Het is reeds al te dwaas, wanneer hij spreekt van de 'Nederlandsch Hervormde Kerk' in de 16e en 17e eeuw, alsof deze 'Nederlandsch Hervormde Kerk', die het Staatscreatuur is van Koning Willem I en eerst in 1816 ontstond, een praesent bestaan in de 16e, 17e en 18e eeuw zou hebben gehad. En laat men nu niet met de uitvlucht komen, dat de Kerk, die thans zich de 'Nederlandsch Hervormde Kerk' noemt, toch de wettige voortzetting zou wezen van de Gereformeerde Kerken in de 16e, 17e en 18e eeuw. Zelfs indien dit juist ware, wat we betwisten, dan nog zou het historisch toch geen pas geven, dezen lateren naam op haar vroegere bestaansperiode over te brengen. De Republiek der Vereenigde Staten van Nederland vindt haar wettige historische voortzetting in het tegenwoordig Koninkrijk der Nederlanden, maar welk historisch zou de dwaasheid begaan daarom de Republiek der Vereenigde Nederlanden voortdurend aan te duiden als het 'Koninkrijk der Nederlanden'. Denk het u in, dat Blok in zijn *Vaderlandsche Geschiedenis* eens schrijven ging over Prins Maurits, 'Stadhouder in het Koninkrijk der Nederlanden', of, want het Nederlandsche volk bleef onder alle wisseling van Staatsvorm dezelfde, over de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten in het 'Koninkrijk der Nederlanden'. Om te gieren van het lachen, zegt ge, en ge hebt volkomen gelijk. Maar is het dan niet even belachelijk als Prof. Dr. L. Knappert een Geschiedenis schrijft van de 'Nederlandsch Hervormde Kerk' gedurende de 16e en 17e eeuw' en zoo ook Prof. Bruining spreekt van het 'Hervormde Kerkgenootschap', dat tijdens de Republiek feitelijk Staatskerk was geworden (blz. 6, 7). Ware dit nu alleen 'a slip of the pen', we zouden er geen captie op maken. Maar nu deze nomenclatuur al meer mode begint te worden onder de moderne hoogleraren, mag er toch wel eens op gewezen worden, welk een zonderling anachronisme deze benaming is.

En hetzelfde bezwaar geldt tegen den term 'kerkelijke theologie', dien Prof. Bruining voortdurend gebruikt om daarmede de Theologie in den gewonen zin des woords aan te duiden. Het woord kerkelijke kunst, kerkelijke school, kerkelijke theologie hoort thuis bij de Roomsche Kerk, heeft voor elke Protestantisch oor een onaangename bijklank en dient om op zulk een zaak voor ons gevoel min of meer een brandmerk te zetten. Kerkelijke Theologie is, gelijk Prof. Bruining zelf het uitnemend goed uiteenzet, zulk een Theologie, die uitgaat van de gedachte, dat de Kerk als onfeilbaar orgaan van den Heiligen Geest de waarheid verklaart en uiteenzet, en nu door haar theologen, die door de Kerk worden aangesteld en onder de voortdurende controle der Kerk moeten staan, deze leer der Kerk systematisch zoekt te ontwikkelen en uiteen te zetten.

Van zulk een 'Kerkelijke Theologie' nu kan in een Protestantische Kerk geen sprake wezen, want het Protestantisme kent aan de Kerk geen onfeilbaar leerzegtor; de Geloofsbelijdenis onzer Gereformeerde Kerken weersprekt dit Roomsche gevoelen in Art. VII uitdrukkelijk en verklaart, dat boven de besluiten van alle concilien het Woord van God staat. De Theologie is daarom in Protestantische landen nooit kerkelijk gebonden geweest en Luther heeft als hoogleraar aan de Universiteit te Wittenberg zelfs een zeer scherpe critiek geöfend op de leer der Kerk, waartoe hij behoorde. Ook dit erkent Prof. Bruining, want hij zegt zelf, dat door de Hervorming de Theologie ophield een functie der Kerk te zijn. (blz. 6). Maar dan is ook de term 'kerkelijke theologie' voor deze Protestantische Theologie onjuist en misleidend. Want of hij er al op volgen laat, dat na de Hervorming tussen beide, Kerk en Theologie, toch een zeer nauw verband bleef bestaan, zegt natuurlijk niets. Omdat er in de dagen onder Republiek een zeer nauw verband bestond tussen de Gereformeerde Kerk en den Staat, zal toch niemand er aan denken de Republiek een 'kerkelijken staat' te noemen. Het adjectief 'kerkelijk' beteekent nu eenmaal: wat van de kerk uitgaat, wat door de kerk bestuurd wordt, maar niet wat met de kerk in zeker verband staat. Anders zou men met evenveel recht de Theologische faculteit aan onze Rijks-Universiteiten een kerkelijke faculteit kunnen noemen, want Prof. Bruining geeft zelf aan het slot van zijn rede toe, dat de leuze: de wetenschap om de wetenschap alleen, niet meer voor onze Hogescholen geldt en iedereen thans erkent, dat de Universiteit behalve school der wetenschap ook opleidingschool voor bepaalde ambten is. Indien er dan ook geen Kerk bestond, die voor de opleiding van haar predikanten van deze Theologische faculteit gebruik maakte, zou de Regering er wel geen oogenblik over denken deze Theologische faculteit nog in stand te houden. Een Theologische faculteit, die daarvoor niet dienst deed, zou praktisch onbestaanbaar zijn en niet één student krijgen. Zelfs is er wel geen twijfel over, dat de bestaande Theologische faculteit feitelijk bestemd is om te zorgen voor de opleiding van predikanten der Hervormde Kerk, en Prof. Bruining zal zich nog wel herinneren, welk een storm van verontwaardiging er in de Hervormde Kerk opstak, toen een lid der Gereformeerde Kerk tot hoogleraar in deze Theologische faculteit te Utrecht benoemd werd. Indien het dus

juist zou te versta wordt te paald vo niet allee Republiec logie, oo de Staa niets bat op beroe ger toch de Kerk kent, we republiec onzer Ur Kerken i de gevall genoegz heid ma die nu is zuiver

Niet ook het ning teg Theologie logie uitg heid' (bl ze nog stellingen op bove den mens De kerkel Bruining, de openb in Zijn de kenni zelf scho en in sys nu is nie da, ze Christus aangaand

Van de klaart P midden a schap he voor hu School d Universit als de k kring en gelden', deze mee het slot meening logische deze over opzicht, hij zelf ge ook afge een zeken geleerden schappelij ver algen geen gre dit vak deren. F alleen de schappen, schouwd al wat Zelfs is een open de philoso schap aan Prof. Brui Staat op de Univer

Prof. B die de n begaan, spraak v houden e voor die te bulgen der oudst stammoed zijn voort historie a een ander de diepste zich aan doet er ni schap' h derne gel de Konit thans ha splintwne dienstwee bannen n

Was de verval van was er g die haar smadelijk Prof. Brui beweren. h hij het ne vond ook aan wie den naam twisten. C te spreken den naam wiens ma Dogmatiek gevonden onze Staat wordt get Staat, om de Theolo niet mee wordt, h sluiten? D omdat de het kader omdat ze ze volgen siteit niet

Nu betw der mode oordeelen, hun gehee waarin v plaats is. l wanneer in een t de onderf alleen wa